

ΟΙ ΜΙΚΡΟΙ ΜΑΘΗΤΑΙ ΜΟΥ

[Ἐν τῷ λυκείῳ ἡ ΠΡΟΟΔΟΣ]

ΕΙΝΕ ἡμέρα Τρίτη, πλησιάζει ἡ ἐνδεκάτη, καὶ πορεύομαι εἰς τὸ Λύκειον. Μετ' ὀλίγα λεπτά εὐρίσκομαι ἐκεῖ. Ὁ κώδων ἀγγέλλει τὴν ἀφίξίν μου. Ἀνέρχομαι τὴν πρώτην, κατόπιν τὴν δευτέραν κλίμακα τοῦ σχολείου. Τὸ δωμάτιον, ἐν ᾧ ἐγὼ παραδίδω, κεῖται εἰς τὸ δεύτερον πάτωμα, καὶ βλέπει πρὸς ἀνατολάς, καὶ εἰς τὸ τέρμα τῆς «ὁδοῦ Φωσκόλου». Εἶνε εὐήλιον, εὐάερον, καί, ὡς τὸ παρακείμενον αὐτῷ, λίαν κατάλληλον διὰ τὰς παραδόσεις. Ἀλλά, διὰ διδάσκαλον ποιητὴν, — πρέπει νὰ τὸ εἶπω, καὶ θὰ παρεκάλουν τὸν ἀξιόλογον διευθυντὴν νὰ ἐνεργήσῃ, ἔστω καὶ ἐν τῷ τοῦ σχολικοῦ ἔτους, τὴν μετὰ θεοσίν μου — εἶνε ἡκίστα ῥωμαντικόν, διότι τὸ βλέμμα μου δὲν συναντᾷ ἢ τὰς κατηρεῖς, πρασινοκιτρίνους κεράμους τῶν ἔναντι οἰκίῶν, αἵτινες μοὶ φράσσουσι τὴν θελκτικὴν ἀποψιν τῆς παραλίας ὁδοῦ, καὶ τὰς πλινθοκτίστους καπνοδόχους τῶν ἐγγύς

ΣΗΜ. Μετ' εἰλικρινοῦς χαρᾶς δημοσιεύομεν ᾧδε τὸ πλήρες τυφελότυπον καὶ ἀττικῆς χάριτος δημοσίευμα τοῦ συμπαθοῦς Ζακυνθίου ποιητοῦ κ. Μαρτζώκη, ἐν ᾧ διὰ λεπτῶν ἅμα καὶ ζωηρῶν χρωμάτων ἐξεικονίζεται ἐν μικρογραφίᾳ ὁ ἀφελὴς καὶ ἀθῶος μικρόκοσμος τῶν ἀθρῶν μαθητῶν ἐν τῇ τάξει τῆς παραδόσεως. Εἶνε τόσον πιστὴ καὶ ἀληθὴς καὶ ζωντανὴ ἡ εἰκὼν καὶ μετὰ τοιαύτης ψυχολογικῆς ἀκριβείας περιγράφονται αἱ ἐνώπιον τοῦ διδασκάλου συγκινήσεις καὶ τὰ αἰσθητά ματὰ τῆς τυφερᾶς ἡλικίας τῶν Σχολείων, ὥστε ἐσμέν βέβαιοι ὅτι οἱ ἀναγνώσται τοῦ Ἑβδομαλογίου θὰ ἀνεύρωσι καὶ τὴν ἰδίαν ἑαυτῶν εἰκόνα, ἀναπολοῦντες τὰς εὐφροσύνας ἀναμνήσεις τῶν εἰς τὰ βάρβαρα τῶν Σχολείων παιδικῶν τῶν χρόνων.

ἀτμομηχανῶν, αἱ ὁποῖαι παρίστανται ἐνώπιόν μου ὥς δύο ἐλσεῖναι, παιδαριώδεις ἀπομιμήσεις τοῦ πύργου τοῦ "Αἴφελ.

Εἰσέρχομαι εἰς τὸ δωμάτιον μετὰ σοβαρότητος, ἣν πολλάκις ἀναγκάζομαι νὰ προσποιηθῶ, καὶ ψιθυρίζω ἐν «καλημέρα.» Οἱ μαθηταὶ ἐγείρονται ἐκ τῶν θρανίων των — εἶνε ἡ ἄφωνος ἀνταπόδοσις τοῦ σχεδὸν ἀφώνου χαιρετισμοῦ μου. — Κάθημαι ἐπὶ τῆς ἐδρας· σημαίνω τὸν κωδωνίσκον· οὗτοι δὲ ἐν ἰσοχρόνῳ κινήσει ἐπανακάθηνται εἰς τὰς θέσεις των. Τοὺς παρατηρῶ. Τὸ βλέμμα μου διασταυροῦται πρὸς γλαυκοὺς, καστανόχρους, μέλανας ὀφθαλμούς· — χαύνους, ζωηροὺς, νυσταλέους, οἵτινες με παρατηροῦσι καὶ με ἐξετάζουσιν, ὅπως μαντεύσωσι τὴν ἠθικὴν μου κατάστασιν, διότι οἱ τρυφεροὶ ἐκεῖνοι παρατηρηταὶ ζητοῦσιν ἐκ ταύτης νὰ προῖδωσιν, ἐὰν θὰ δευχθῶ ἐπιεικῆς ἢ αὐστηρὸς πρὸς τὰς ἐλλείψεις των. Τοὺς ἐξετάζω. — Τί θὰ γείνωσιν οἱ μικροὶ οὗτοι μίαν ἡμέραν; Προσπαθῶ νὰ διασχίσω τὸν ζοφερόν πέπλον τοῦ μέλλοντος καὶ διίδω τὴν τρίβον, ἣν ἕκαστος αὐτῶν θὰ τραπῇ ἐν τῇ τοῦ βίου σταδιδρομίᾳ. — Παρακολουθῶ τὴν ἐργασίαν τοῦ μικροῦ αὐτῶν ἐγκεφάλου καὶ εἰσδύω εἰς τὰ μυχαίτερα τῆς καρδίας των. Τινὲς ἐξ αὐτῶν — οἱ μὴ μελετήσαντες τὸ μάθημα τῆς ἡμέρας — θὰ ἡυχαριστοῦντο νὰ μὴ προσηρχόμην σήμερον εἰς τὸ σχολεῖον· καὶ ἐνῶ με ἀγαπῶσι καὶ με σέβονται, θὰ εἶχον ἴσως τὴν ἀθῶαν κακεντρέχειαν ν' ἀκούσωσι πρὸ τῆς ἐνδεκάτης τὸ χαροποιὸν ἄγγελμα:

«Ὁ Κύριος Μαρτζώκης ἀσθινεῖ.»

Τὸ μάθημα δὲν ἤρχισεν ἀκόμῃ. Ἐπικρατεῖ ἄκρα σιγή. Εἵμεθα πάντες ἄφωνοι. Ἡ τάξις ἐπ' ὀλίγα λεπτὰ μεταβάλλεται εἰς σχολὴν Πυθαγορίων. Τοὺς μελετῶ, τοὺς ἐξετάζω, καὶ ἐξετάζων αὐτοὺς σκέπτομαι: ἦλθον εἰς τὸ σχολεῖον τοῦτο νὰ διδάξω ἐν μάθημα ξηρὸν γραμματικῆς, καὶ ἀπέρχομαι ἀποκομίζων γόνιμα καὶ ἐπωφελεῖ διδάγματα φιλοσοφίας. — Ἐν τῇ περιβολῇ τῶν πρὸ ἐμοῦ παιδίων διαβλέπω τὴν κοινωνικὴν ἀνισότητά· πλὴν ἐκ τοῦ τρόπου τοῦ ἐνδύεσθαι, τοῦ κτενίζεσθαι, τοῦ προσδένειν τὸν λεμοδέτην, διακρίνω τὸν βαθμὸν τῆς φιλοκαλίας, οὐ μόνον τῶν μικρῶν μαθητῶν μου, ἀλλὰ καὶ τῶν μητέρων αὐτῶν, αἵτινες ὑποβοηθοῦσιν ἢ ἐπιτηροῦσιν αὐτοὺς κατὰ τὴν ὥραν τῆς κοιμώσεώς των. Ἐξακολουθῶ νὰ τοὺς παρατηρῶ καί, θεωρῶν αὐτούς, ἄγομαι διὰ τῆς φαντασίας τὴν ἐσπέ-

ραν τῆς χθὲς εἰς τὴν οἰκίαν των. Βλέπω ἓνα ἐξ αὐτῶν, κε-
κυρτωμένον ἐπὶ τοῦ τραπεζίου, ἀντιγράφοντα τὸ κείμενον ἢ
ἐκμανθάνοντα τὴν μετάφρασιν, ἡμικλειστους ἔχοντα τοὺς ὀφ-
θαλμοὺς ἐκ τοῦ ὕπνου. Μεταβαίνω εἰς ἄλλην οἰκίαν. Βλέπω
ἕτερον, ὅστις, μελετῶν τὴν γραμματικὴν ὑπὸ τὴν ἀμυδρὰν
λάμπιν πενιχρᾶς λυχνίας, ἀποθαρρύνεται, δακρύει ἅτε δυσκο-
λευόμενος νὰ ἐννοήσῃ τὸ ὀρισθὲν διὰ τὴν σήμερον κεφάλαιον,
καὶ ὁ ὁποῖος, κλίνων ἐκάστουτε τὴν κεφαλὴν πρὸς τὰ ὀπισθεν,
κυττάζει διὰ τῶν βεβαρημένων ὀφθαλμῶν τὴν ὁροφὴν, καὶ ἀπαγ-
γέλλει τὸ μάθημα, ἵνα τὸ ἐκστηθίσῃ. Βλέπω τρίτον, ὅστις,
μὴ ἔχων ἕτερον ἄγραφον χάρτην ἐν τῷ οἴκῳ, καὶ ἀδυνατῶν νὰ
προμηθευθῇ ἐξ αὐτοῦ κατὰ τὴν προκεχωρηκυῖαν ἐκείνην τῆς
νυχτὸς ὥραν, βλέπει, δι' ἀπροσέκτου τινὸς κινήσεως τῆς χειρὸς,
χόμενον τὸ μελανοδοχεῖον ἐπὶ τῆς μετὰ κόπου περατωθείσης
ἀντιγραφῆς, ἐνῶ γνωρίζει, ὅτι, ὀφείλων νὰ ἐγερθῇ περὶ τὴν
τὴν πρωϊνὴν ὥραν, δὲν θὰ λάβῃ καιρὸν, ὁ τάλας, νὰ γράψῃ ἐκ
νέου τὴν καταρρυπωθεῖσαν ἐργασίαν. Ταράσσεται· προβλέπει
τὴν τιμωρίαν· τὸ φᾶσμα μου παρίσταται ἐνώπιόν του ἀπειλη-
τικόν. . . Σπεύδει, ἐλπίζων νὰ θεραπεύσῃ, εἰ δυνατόν, τὴν ἐπι-
συμβᾶσαν συμφοράν. Δράττει σπασμωδικῶς τὸ τετράδιον, ἀπορ-
ροφᾷ διὰ τοῦ στόματος, λείχει διὰ τῆς γλώσσης τὴν μελάνην,
ἣν πτύει ἐπὶ τοῦ σανιδώματος, ἐπὶ τῶν τοίχων, — ὅπου φθάσῃ.
Δὲν ὑπάρχει θεραπεία. Πτύει, στενοχωρεῖται, ἀπελπίζεται·
σχιζεῖ μετ' ὀργῆς τὸ ἐρρυπωμένον φύλλον· ἀλλ' εἰς ἐπίμετρον
τῆς δυστυχίας, ἔσθυσε, πτύων, τὴν ἐπὶ τῆς τραπέζης λυχνίαν...
Εὐρίσκεται μόνος ἐν τῷ σκότει· ὁ φόβος τὸν καταλαμβάνει.
Σπεύδει νὰ φύγῃ· κλαίει· βεβαμμένα δ' ἔχων τὰ χεῖλη καὶ
τὴν ἄκραν τῆς ῥινὸς ἐκ τοῦ μελανοῦ ὑγροῦ, τρέχει πρὸς τὴν
ἡμικεκοιμημένην αὐτοῦ μητέρα, καὶ σείων αὐτὴν ἀποτόμως διὰ
τῆς χειρὸς,

— « Μάνα! — τῇ λέγει — δὲν θὰ πάω αὔριο εἰς τὸ σχο-
λεῖο . . . »

* *

Ἡ ἐνδεκάτῃ ἐσήμερον. Ὁ κώδων τοῦ ραβδούχου ἀγγέλλει
τὴν ἐναρξιν τοῦ μαθήματος. Λαμβάνω ἀνὰ χεῖρας τὸν ἐλεγ-
χὸν τῆς προσκλήσεως. — ἀναγινώσκω. — Οἱ μαθηταὶ ἀπαντῶσι:

— Παρών — ἄπών — παρών — παρών — παρών — ἄπών — παρών — παρών — παρών — παρών — ἄπών — παρών — παρών. Τρεῖς ἄπόντες, ἐν μάθημα δι' αὐτοὺς ἀπολεσθέν, τρεῖς σταυροὶ νὰ σημειωθῶσιν ἐν τῷ καταλόγῳ τῆς βαθμολογίας! Δύο τῶν μαθητῶν ἐτόλμησαν, καὶ ἀρχίζουν νὰ μοὶ ἐξηγῶσι τὴν μὴ προσέλευσιν εἰς τὸ σχολεῖον τῶν ἀπόντων συντρόφων των, ἕκαστος, ἐννοεῖται, κατὰ τὸ αἶσθημα, ὅπερ πρὸς ἐκείνους τρέφει. Τοῖς ἐπιβάλλω σιγὴν. — Δέν μοι εἶνε δύσκολον ν' ἀνεύρω τὰ αἷτια, ἅπερ ἐκώλυσαν τοὺς τρεῖς ἐκείνους μαθητὰς τοῦ νὰ προσέλθωσιν εἰς τὴν παράδοσιν, καὶ τὰ ὅποια συνήθως εἰσίν: Ὁ κουρεὺς, ὁ ῥάπτῃς, ὁ βιβλιοδέτης, ὁ πονοκέφαλος, ὁ δαμαλισμός, ὁ κατηραμένος πονόδοντος!!

Ἐγείρεται εἰς μαθητὴς ἐκ τοῦ θρανίου του, πλησιάζει περιδεῆς τὴν ἔδραν, καὶ κατατίθῃ ἐπὶ τῆς τραπέζης μίαν ἄνθοδέσμην. Προσδέχομαι μετ' εὐχαριστήσεως καὶ ἄλγους τὸ εὖσμον δῶρόν του. Τέρπομαι ὀσφαινόμενος τὴν ἡδεῖαν ὀσμὴν τῶν δροσερῶν ἀνθέων, καὶ αἰσθάνομαι μίαν τῶν ἀκανθῶν αὐτῶν νύττουσαν τὴν καρδίαν μου. — Ἐνόησα . . . Ὁ ἐνώπιόν μου μαθητὴς δὲν εἰξεύρει τὸ μάθημα. Ἦκουσεν ὅτι ἀγαπῶ πολὺ τὰ ἄνθη. Διὰ τῆς τρυφεράς, ὡς ἐκεῖνος, προσφορᾶς του, θέλει νὰ μὲ ἐξευμενίσῃ. — Ταλαίπωρον παιδίον! ὁ ἀχάριστος διδάσκαλός σου θὰ ἀνταλλάξῃ τὸ δῶρόν σου δι' ἐνὸς ἴσως. . . μὴ δεινὸν οὐ! Ἐγείρεται ἕτερος· διευθύνεται πρὸς τὴν ἔδραν καὶ καταλείπει μικρὰν ἐξ εὐώδους λευκοῦ χάρτου ἐπιστολήν. Τὴν ἀνοίγω. ἀναγνωρίζω λεπτὸν γυναικεῖον χαρακτῆρα καὶ ἀναγινώσκω :

« Κύριε Καθηγητά,

« Σᾶς παρακαλῶ νὰ συγχωρήσητε τὸ Νῆκο, ἐὰν δὲν ἤξεύρῃ σήμερον » τὸ μάθημα, ἐπειδὴ χθὲς τὸ ἑσπέρας εἶχε δυνατὸν πονοκέφαλον. »

Τὴν ἐπιστολήν ταύτην ἀπέσπασαν βεβαίως τὰ δάκρυα τοῦ ἀγαπητοῦ τέκνου. ὦ ἐπιζήμιον, ὦ τρυφερόν, ὦ φιλόστοργον μητρικὸν ψεῦδος!

*
* *

Βυθίζω τὴν χεῖρα ἐντὸς τῆς κληρωτίδος, καὶ ἐξάγω ἓν δελτίον. Πάντες ἀνορθοῦσι τὸν λαιμὸν καὶ ἀναμένουσι παλμωδῶς ν' ἀκούσῃ τὸ ὄνομα. Κληροῦται ὁ τέταρτος τοῦ

δευτέρου θρανίου. Προσέρχεται νὰ εἶπῃ τὸ μάθημα· εὐρίσκεται πλησίον μου, τῷ λέγω ν' αρχίσῃ. Τὸ πρόσωπόν του πορφυροῦται. Μοὶ ἐγχειρίζει τὸ τετράδιον, καὶ ἐνῶ τὸ λαμβάνω, ἡ χεὶρ του ἤγγισε τὴν ἰδικήν μου· τὴν αἰσθάνομαι ψυχρὰν ὡς κρύσταλλον ! Καταλαμβάνεται ὑπὸ δέους καὶ ὁμως οὐδὲν ἔχει πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ ἀπειλητικὸν ἀντικείμενον, δυνάμενον νὰ τῷ ἐμπνεύσῃ τοιοῦτον. Ἐπὶ τῆς τραπέζης μου, ὡς καὶ ἐπὶ τῶν λοιπῶν τοῦ σχολείου, πλὴν τοῦ ἐλαφροῦ τετραγώνου κανόνος καὶ τοῦ κονδυλοφόρου, οὐδὲν ἕτερον ὑπάρχει ἔξ ὧν.

— Ἡ ἀναπνοὴ του καθίσταται βραδεῖα, οἱ παλμοὶ τῆς καρδίας του ἀκούονται ταχεῖς. Δι' ὑποτρεμούσης, σβεννυμένης φωνῆς, ἄρχεται λέγων τὸ μάθημα. Διακόπτεται, ἐπαναλαμβάνει τὰ προλεχθέντα· διακόπτεται πάλιν· καταβάλλει ἀγωνιώδη προσπάθειαν ὅπως ἐξηκολούθησῃ· ὑποτονθορῶζει λέξεις τινάς, ἃς οὐδεὶς ἀκούει· — ἐκ τοῦ τελευταίου θρανίου ἐνόμισα ὅτι ἤκουσα ἀσθενῆ τινὰ φωνήν :

« — Δὲν ἀκοῦμε· δυνατώτερα . . . »

Τὸν γνωρίζω ἐπιμελῆ, πλὴν δειλὸν ἐκ φύσεως· νευροπαθῆ, εὐεντύπωτον. Βλέπω τοὺς ὀφθαλμοὺς του ὑγραινομένους. Παλαίει, προσκρούει, συντρίβεται εἰς τὰς ὑφάλους τῆς γραμματικῆς . . . Τείνω πρὸς τὸν ναυαγὸν τὴν χεῖρα· ἐξάγω αὐτὸν τοῦ κινδύνου· τὸν ἐμψυχώνω· ἀναλαμβάνει κάπως θάρρος. Οἱ γραμματικοὶ κανόνες ἐξέρχονται μεθ' ἡττονος δυσκολίας τοῦ στόματός του· ἐνίοτε σκ α λ ό ν ο υ σ ι ν εἰς τὸν φάρυγγά του καὶ καταπνίγουσι τὴν φωνήν του. Προσέρχομαι καὶ πάλιν εἰς βοήθειάν του· τοὺς ἐξάγω μετὰ χειρουργικῆς δεξιότητος, χωρὶς νὰ προδίδηται τὸ ἐργαλεῖον. Ἀναπνέει, ἐξακολουθεῖ, τελειώνει, ἡμᾶλλον τελειόνομεν ὁμοῦ τὸ μάθημα — μάθημα βαθμοῦ ὀκτώ, — βαθμοῦ, ὃν διανέμω μετ' αὐτοῦ, πλεόν ἢ ἀδελφικῶς, κρατῶν ἐγὼ διὰ τὸ μερίδιόν μου μόνον τὸ ἐν τέταρτον.

Κληροῦται δεύτερος. Εἶνε ὁ καλόκαρδος, ἀλλ' ἐπιλήσμων, φυγόπονος μαθητής. Τὸν θεωρῶ ἐγειρόμενον τοῦ θρανίου καὶ προχωροῦντα βραδέως εἰς τὴν ἑδραν. Γνωρίζω ἐκ τῶν προτέρων ὅτι δὲν ἔγραψε τὴν ἀντιγραφὴν, ἥ ὅτι ἐλησμόνησε νὰ φέρῃ εἰς τὸ σχολεῖον τὸ τετράδιον. Σκέπτεται τὴν τιμωρίαν, τὴν νηστείαν, καὶ ἐνθυμεῖται ὅτι, ἀναχωρῶν τὴν πρωίαν ἐκ τῆς οἰκίας, εἶδε τὸν πατέρα κομίζοντα ὀρεκτικώτατον διὰ τὸ

γεῦμα φαγητόν, ὅπερ ἐκεῖνος θ' ἀναγκασθῇ ἴσως νὰ φάγῃ τὴν δαίτην παγερόν. Ἡ καρδιά μου πονεῖ εἰς τὴν σκέψιν ὅτι θ' ἀναγκασθῶ νὰ τὸν τιμωρήσω, καὶ ἐπιθυμῶ, εὐχομαι ὅπως, ὁ διευθυντὴς προλαμβάνων, μοὶ ἀνακοινώσῃ εὐπρόσωπόν τινα λόγον πρὸς δικαιολόγησιν ἐκείνου. Οἱ λοιποὶ μαθηταὶ μαντεύουσιν, ἢ μᾶλλον γνωρίζουσι τὴν ἔλλειψίν του καὶ με θεωροῦσι προσεκτικοὶ νὰ ἀκούσωσι τὴν ἀπόφασίν μου. Καὶ ἐνῶ ἐγὼ παρίσταμαι ἐκεῖ δικαστῆς, οὔτινος μετὰ δέους ἀκούουσιν ἐκεῖνοι τὰς ἀποφάσεις, ἔχω ἐνώπιόν μου αὐστηροὺς ἐπικριτάς, οἵτινες ἐνδομύχως ἐξελέγχουσι τὰς πράξεις μου, καὶ οἱ ὅποιοι ἄφῶνως, σιωπηλῶς θέλουσιν με κατηγορήσει ἐπὶ μεροληψίᾳ, ἐὰν δειχθῶ πρὸς τὸν σύντροφόν των ἐπιεικής· τὸ δ' ἐσπέρας θὰ με καταγγείλωσιν εἰς τὸ οἰκογενειακὸν δικαστήριον, ὅπερ θέλει, ἴσως, ἐπικυρώσει τὴν ἐτυμηγορίαν των. Καὶ ἡ ἔδρα αὕτη, ἥτις δεσπόζει αὐτῶν καὶ ὑφούται ὑπερήφανος ἐν μέτρον ὑπὲρ τὰ θρανία των, μεταβάλλεται πολλάκις εἰς ἐδῶλιον κατηγορουμένου!

— Δεῖξέ μου — τῷ λέγω — τὴν ἀντιγραφὴν.

Ἐκεῖνος νεύει κάτω τὴν κεφαλὴν καὶ δὲν ἀπαντᾷ.

— Ἐννοῶ . . . Ὁὰ μείνης σήμερον νῆστις.

Εἰς τὴν τ ε σ σ α ρ α κ ο σ τ ι α ν ἡ ν ταύτην λέξιν, στοιχηματίζω ὅτι ἡ κνίσσα τοῦ οἰκογενειακοῦ φαγητοῦ διήλθεν ὑπὸ τὴν ῥινὰ του· ἐξέπεμψε μικρὸν στεναγμόν· ἔρριψε λοξὸν βλέμμα πρὸς τοὺς συμμαθητάς του, καὶ συνήντησε δύο ἐξ αὐτῶν τὸ σαρκαστικὸν μειδίαμα.

Ὁὰ μείνη νῆστις! — ἐσκέφθην κατ' ἐμαυτόν — ἐνῶ ἐγὼ μετὰ δύο ὥρας θὰ φάγω τὸ αἰμοστάζον μπιφτέκι μου, καὶ θὰ κενώσω ἐν οἰκογενειακῇ διαχύσει τὸ ποτήριόν μου. Νὰ περιμένη, δῆλα δῆ, τὸ πτωχὸν 6—7 ἀκόμη ὥρας διὰ νὰ φάγῃ τὸ ἀγαπητόν του φαγητόν, ἐνῶ ἡ πείνα δάκνει ἀπὸ τοῦδε τὸν μικρὸν του στόμαχον! Ἄλλ' ἐκεῖνος, ἐνθυμηθεῖς ἴσως τὴν φιλοστοργίαν τῆς ἀγαθῆς δασκάλας, τῆς τρυφερᾶς ταύτης μητρὸς τῶν μαθητῶν μας, ἥτις θὰ τῷ δώσῃ κρυφίως νὰ φάγῃ, λαμβάνει θάρρος, καὶ, βέβαιος ὢν ὅτι ἐξησφάλισε τὸ γεῦμα, καταγίνεται, ἀναζητεῖ νὰ ἀνεύρῃ μίαν πρόφασιν, μίαν δικαιολόγησιν, ὅπως ἀποφύγῃ τὴν ἐν τῷ σχολείῳ γραφικὴν τιμωρίαν.

- Δεῖξέ μου — τῷ ἐπαναλέγω — τὴν ἀντιγραφὴν.
 — Τὴν ἀντιγραφὴν . . .
 — Λοιπὸν ! τὴν ἀντιγραφὴν δὲν τὴν ἔκαμες ;
 — Τὴν ἔκαμα, ἀλλὰ . . . τὴν ἐλθμονήσασα σπίτι.
 — Καὶ διατί νὰ τὴν λησμονήσῃς; Τοῦτο συνέβη καὶ ἄλλοτε,
 καὶ τότε, ἐνθυμεῖσαι, σὲ ἐσυγχώρησα.
 — Δὲν θὰ τὴν λησμονήσω πλέον . . .
 — Ἔτσι μοῦ ἔλεγες καὶ τὴν ἡμέραν ἐκείνην.
 — Ἀλλὰ τώρα σὰς τὸ λέγω ἀληθινά.
 — Λοιπὸν ὁμολογεῖς, ὅτι τότε μοῦ τὸ ἔλεγες ψέμμα.
 —
 — Φέρε μοῦ ἐδῶ τὴν Χρηστομάθειαν.
 Τρέχει ἀμέσως εἰς τὸ θρανίον του, καὶ μοὶ κομίζει τὸ αἰ-
 τηθὲν βιβλίον.
 — Ἀλλ' ἡ Χρηστομάθεια αὐτὴ δὲν εἶναι ἡ ἰδική σου ! . . .
 Εἶνε τοῦ Τάκη . . . Ἡθέλησες λοιπὸν νὰ με ἀπατήσῃς ! Ἀλ-
 λά δὲν τὸ ἐπέτυχες. Σὲ εἶδα, ποῦ τὴν πῆρες τώρα ἀπὸ αὐτόν.
 Ἐπειτα, ἐγὼ τὴν ἀναγνωρίζω καὶ ἀπὸ ἐν ἄλλο διακριτικόν·
 ἡ Χρηστομάθεια αὐτὴ ἔχει ἐδῶ, νά, μίαν μικρὰν μισοσδυμ-
 μένην χαλκομανίαν . . . — Δὲν εἶνε ἀλήθεια, Τάκη;
 Καὶ ὁ ἐνώπιόν μου παῖς, νομίσας ὅτι εὔρε τέλος τὸν ἀκα-
 ταμάχητον λόγον — τὸν ὅποιον σχεδὸν ἐμάντευσα — προσκτᾷ
 κᾶπως θάρρος, καί:
 — Τὴ ἰδική μου — σπεύδει νὰ εἴπῃ — δὲν μοῦ τὴν ἔδωκε ἀ-
 κόμα ὁ βιβλιοδέτης.
 — Ἄ, τὸν ἀχρεῖον βιβλιοδέτην!
 Ἐνῶ δ' ἐκεῖνος ὑφίσταται τὴν ἀνάκρισιν ταύτην, ἐγὼ οὐχ
 ἥττον σκέπτομαι νὰ εὔρω τρόπον, ὅπως τὸν ἀπαλλάξω τῆς
 ἐπιβληθείσης τιμωρίας· μετὰ βραχεῖαν δὲ σιγὴν, προσθέτω:
 — Ἀκουσε· ἐὰν μοῦ εἴπῃς καλὰ σήμερον τὸ μάθημα, ἐγὼ
 σοῦ συγχωρῶ τὴν ἐλλειψίν σου, καὶ σὲ ἀφίνω νὰ σχολάσῃς. —
 Ἀλλὰ — ἐσκέφθην κατ' ἐμαυτόν — ἐὰν δὲν ἠξεύρῃ τὸ μάθημα
 — καὶ ἀμφέβαλλον ἐὰν τὸ ἠξεύρῃ — ἡ θέσις αὐτοῦ θὰ ἐπιβαρυν-
 θῇ ἔτι μᾶλλον, εἰς δὲ τὴν τιμωρίαν τῆς νηστείας θὰ προστε-
 θῇ καὶ ἡ ἐλάττωσις τοῦ βαθμοῦ, ἢ νὰ εἴπω κάλλιον τὸ μὴ
 δενικόν ! Ἐροδότην μήπως ἡ πρότασίς μου ὑπῆρξεν ἀπε-
 ρίσκεπτος, καθότι ὤφειλον νὰ ἐνθυμηθῶ, ὅτι τὴν προτεραιάν

εἵχομεν ἑορτήν· ἔχω δὲ παρατηρήσει ὅτι ὁσάκις προηγεῖται τῆς ἡμέρας τοῦ μαθήματος ἑορτή, ἥ καὶ ἔπεται αὕτη, ὀλίγοι εἰσὶν οἱ μαθηταί, οἵτινες προσέρχονται εἰς τὸ σχολεῖον παρεσκευασμένοι.

Παρατήρησα ὅτι ἡ πρότασις μου τὸν ἐνέβαλεν εἰς ἀμηχανίαν, καὶ ὁμολογῶ ὅτι ἤρχισα καὶ ἐγὼ ἀμηχανῶν, ὅταν ὁ διευθυντὴς εἰσάγει εἰς τὸ δωμάτιον τὸν κύριον Ζ * * *

Ἦτο τοῦ μαθητοῦ ὁ πατήρ, ὅστις μοὶ ζητεῖ τὴν ἄδειαν νὰ παραλάβῃ μεθ' ἑαυτοῦ τὸ τέκνον του, καὶ τὸ ὁδηγήσῃ εἰς τὸν ῥάπτην.

Ἀνέπνευσα. Εὐλογημένοι ἔστωσαν οἱ ῥάπται !

* *

*

Βυθίζω ἐκ νέου τὴν χεῖρα εἰς τὴν κληρωτίδα. Αἱ μικραὶ κεφαλαὶ ἀνεγείρονται. Οἱ μελετήσαντες ἐκ τῶν μαθητῶν ἀνυπομονοῦσι νὰ ἐξέλθωσιν εἰς τὸ μάθημα, καὶ — εἶναι μία ἄλλοκοτος ἰδική μου πρόληψις — οἱ πλεῖστοι τούτων κληρόνονται σχεδὸν πάντοτε τελευταῖοι ! Πεισμώνω κατὰ τῆς τύχης, ἥτις φαίνεται προτιμῶσα τοὺς ὀλιγώτερον ἐπιμελεῖς, ἀλλ' ὀφείλω ἀπεναντίας νὰ τὴν εὐχαριστήσω, ὅτι μὲ ἀποζημιοῖ γενναίως διὰ τὴν δοκιμασθεῖσαν προηγουμένως στενοχωρίαν καὶ ἀπογοήτευσιν. — Κληροῦται ὁ δεῦτερος τοῦ πρώτου θρανίου. Δὲν τῷ εἶπον ἀκόμη ν' ἀρχίσῃ, καὶ αὐτὸς ἤρχισεν ἤδη, καὶ προχωρεῖ μετ' ἀκατασχέτου γοργότητος. Τῷ ἐπιτάσσω νὰ παύσῃ καὶ ἐπαναρχίσῃ, ὁπότεν ἐγὼ δώσω τὸ σημεῖον τῆς ἐνάρξεως. — Ἐπαναρχίζει τὸ μάθημα μετὰ τῆς αὐτῆς πάντοτε ζέσεως· τὸ τελειώνει. — δὲν ἔκαμε τὸ διαβολάχι οὔτε ἐν λάθος ! — Γράφει γαλλιστὶ ἐπὶ τοῦ μαυροπίνακος, καθ' ὑπαγόρευσίν μου, καὶ δὲν εὕρισκω τίποτε τὸ ἀνορθόγραφον, ἢ τὸ ἄλλως ἐσφαλμένον ὅπως διορθώσω. — «Εὖγε !» — τῷ λέγω — «παιδί μου.» — «Εὖγε !» — Ἐγείρεται ἕτερος, ἐφάμιλλος τοῦ προηγουμένου. — «Λαμπρά ! ἀξιόλογα ! εὖγε !» — Ἔρχεται τρίτος — τέταρτος — πέμπτος — ἕκτος, — ἅπαντες ἄριστοι μαθηταί. Ἡ καρδιά μου σχιρτᾷ, πληροῦται ἀγαλλιάσεως, βλέποντος ἀναπτυσσόμενον, βλαστάνοντα τὸν σπόρον, ὃν ἔρριψα ἐκεῖ, καὶ τὸν ὁποῖον ἀρδεύω διὰ τοῦ ἰδρωτός μου. Ἐνθουσιῶ, καὶ μόλις κρατοῦμαι ἀπὸ τοῦ νὰ σφίγξω αὐτοὺς εἰς τὰς ἀγκάλας μου. Τότε στρέ-

φομαι πρὸς τοὺς λοιπούς, καὶ διὰ διακεκομμένης ἐκ τῆς συγκινήσεως φωνῆς :

— Διὰ τί — τοῖς λέγω, — παιδιὰ μου, δὲν μοῦ λέγετε καὶ σεῖς ἔτσι λαμπρὰ τὸ μάθημα; Διὰ τί θέλετε νὰ λυπητὲ ἐμὲ καὶ τοὺς καυμένους τοὺς γονεῖς σας μὲ τὴν ἀμέλειάν σας;

Αἱ λέξεις αὗται, προφερθεῖσαι μετὰ τόνου περιπαθοῦς, ἡγγισάν τινων τὴν εὐαίσθητον, τὴν ἀπαλὴν καρδίαν, διότι βλέπω πορφυρούμενα τὰ μικρὰ αὐτῶν πρόσωπα καὶ διακρίνω ἀναδύζοντα ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν δάκρυα τύψεως καὶ μεταμελείας . .

Εὐλογημένα ἔστωσαν τὰ δάκρυα ἐκεῖνα ! Ἐῖθε, ἀναμιγνύμενα μετὰ τοῦ ἰδρωτός μου, ν' ἀπαλύνωσι τὸ ἔδαφος, καὶ ἀμείψωσι τοὺς πρὸς ἀνάσκαψιν αὐτοῦ ἐπιμόχθους τοῦ καλλιεργητοῦ ἀγῶνας ! — "Ω, ἐὰν ἐγνώριζον, ὅτι οἱ μικροὶ ἐκεῖνοι δὲν θὰ κατεχρῶντο τὴν πρὸς αὐτοὺς στοργὴν μου, θὰ κατηρχόμην ἀπὸ τῆς ἔδρας, θὰ ἐνηγκαλιζόμην αὐτοὺς, καὶ, θωπεύων ἀνὰ μίαν τὰς μικρὰς ἐκεῖνας κεφαλὰς, θὰ προσέθετον :

— Μάθετε, τέκνα μου, ὅτι σᾶς ἀγαπῶ ὅλους ἐξ Ἰσου· ὅτι ἐργάζομαι, κοπιῶ διὰ τὸ μέλλον, τὴν εὐδαιμονίαν σας. Ἐὰν ἡξεύρατε τί πόνον αἰσθάνεται ἡ ψυχὴ μου, ὅσαις φοραῖς μὲ ἀναγκάζετε νὰ σᾶς τιμωρήσω, καὶ τί πίκραν δοκιμάζω, ὅταν ἡ ἀμέλειά σας μὲ κάμνῃ νὰ σημειόνῃ, σιμὰ εἰς τὸ ὄνομά σας, τὸ ἐντροπιασμένο, τὸ ποταπὸ ἐκεῖνο σὴ μεῖο, εἶμαι βέβαιος, ἐπειδὴ γνωρίζω πῶς καὶ σεῖς μ' ἀγαπᾶτε, ὅτι κανένα ἀμελεῖ μαθητὴν δὲν θὰ ἀπαντοῦσα ἐπάνω εἰς αὐτὰ τὰ θρανία.

Καὶ σεῖς, τῶν μαθητῶν μου γονεῖς, οὓς βλέπομεν μόνον κατὰ τὰς ἡμέρας τῶν ἐνιαυσίων δοκιμασιῶν, δὲν γνωρίζετε, δὲν ἐζητήσατε οὐδέποτε ἴσως νὰ γνωρίσετε τοὺς μόχθους, τοὺς ἀγῶνας, οὓς ἐγώ, ὁ ἀκάματος διευθυντής, καὶ οἱ λοιποὶ ἐν τῷ ἐπιπόνῳ ἔργῳ ἀξιόλογοι σύντροφοί μου, καταβάλλομεν, καὶ τὰς πικρίας, ἃς καθημερινῶς δοκιμάζομεν, ὅπως σᾶς ἀποδώσωμεν τελείαν, συμπεπληρωμένην τὴν εἰς ἡμᾶς παραδοθεῖσαν ὑφ' ὑμῶν ἀτελεῖ δημιουργίαν σας !

Ἡ Ζακύνθος, Φεβρουάριος 1891.

ΑΝΔΡΕΑΣ ΜΑΡΤΖΩΚΗΣ